

Allhelgonakyrkan

© Stockholms stift
Stockholm 2008
www.svenskakyrkan.se/stockholmsstift
info.stockholmsstift@svenskakyrkan.se

Allhelgonakyrkan

Katarina församling, Södermalms kontrakt, Stockholms stift, kv Helgan 1, Helgalunden, Södermalm, Stockholms kommun och län, Södermanland

Allhelgonakyrkan byggdes och invigdes 1918. Ritningarna utfördes av arkitekten Joel Norborg (1880–1971), som i Stockholm bl a har ritat fasaden till huset på Kungsgatan 4–10 och två kvarnbyggnader vid Saltsjökvärn.

Kyrkan är skyddad enligt 4 kapitlet lagen om kulturminnen.

HISTORIK

År 1893 började Sällskapet för främjandet av kyrklig själavård i Stockholm att arbeta för att få fram gudstjänstlokaler i Stockholms utkanter och anställa präster där. År 1900 bildades i sällskapet en Katarina-krets för att hjälpa de fattiga, gamla och sjuka som bodde kring nuvarande Helgalunden och för vilka det var för långt att ta sig till Katarina kyrka.

Gudstjänster hölls i olika hyrda lokaler och mellan 1907–17 i en källarlokal som ägdes av Sällskapet. Efter begäran fick Sällskapet en tomt av Stockholms stadsfullmäktige i Helgalunden mot en symbolisk hyra och villkoret att en gudstjänstbyggnad skulle byggas där. En insamling, där Katarina församlings bidrag var störst efter Sällskapets egen insats, gjorde det möjligt att börja byggnationen.

Kyrkan avsåg att likna en svensk landsortskyrka från 1700-talet. Den invigdes av ärkebiskop Nathan Söderblom som gav den namnet Allhelgonakyrkan. Helgalunden är däremot

uppkallad efter en väderkvarn, Helgan, som legat i närheten. Sällskapet för främjandet av kyrklig själavård skänkte kyrkan 1958 till föreningen Allhelgonakyrkans Vänner. Kyrkan hade då sedan 1929 bedrivit sin verksamhet med mycket knappa medel och stora ideella insatser eftersom Katarina församling då inte längre ville stå för driftskostnaderna. Allhelgonakyrkans Vänner överlämnade kyrkan 1972 till Katarina församling.

BESKRIVNING

Omgivningen

Allhelgonakyrkan ligger nästan mitt på Södermalm i Stockholms innerstad, bara något kvarter från de stora genomfartsgatorna Götgatan och Ringvägen. Dessa gator präglas av storstadens trafik och stora utbud av affärer och service. Kvarteren kring Allhelgonakyrkan står i stor kontrast till den storskalighet och det tempo som råder vid Götgatan och Ringvägen genom den enhetliga bostadsbebyggelse som omger kyrkan. Där ligger putsade 3–4-våningshus från 1920- och 30-talet med klassiserande fasader. Det lugn och den småskalighet som präglar detta område ger en småstadskaraktär där kyrkan utgör ett naturligt inslag med sin ålderdomliga karaktär. Sydväst om kyrkan ligger ett storgårdskvarter ritat av Sven Wallander åt HSB, vilket är en kulturhistoriskt värdefull miljö.

Kyrkomiljön

Kyrkan ligger på en höjd omgiven av parkmark med grusade gångar, gräsytor, buskar och stora lövträd. Upp till huvudingången i norr leder dubbla granittrappor omgivna av buskage.

Kyrkobyggnaden

Kyrkan, med en stomme av trä, är enskeppig och orienterad i nord-sydlig riktning. **Koret** i söder är rakt avslutat och något smalare än **långhuset**. Tornet med huvudingång ligger i norr. På östra och västra sidan om **koret** ligger f d **sakristian** och ett vindfång som envåninga utbyggnader. Tornet är något smalare än långhuset.

Exteriör

Kyrkans panelade fasader vilar på en putsad sockel som är mycket låg, utom i söder där en källarvåning ryms med runda fönster. Fasaden är tjärad med långsidorna uppdelade av panelklädda **strävpelare** mellan vilka de rundbågiga och spröjsade träfönstren sitter, målade i beige. Små utbyggnader i väster och öster om koret har egna entréer med trädörrar målade i samma kulör som fönstren. Huvudingången pryds av ett gavelfält dekorerat med en duva i relief. Tornet har en **karnissvängd** huv och en spetsig spira, allt klätt i koppar. Kyrkans **valmade sadeltak** är täckt med tegel.

Interiör

Allhelgonakyrkans **vapenhus** har linoleumklätt golv, väggar med stänkmålade träpanel och ett slätt bräddtak. I öster och väster leder trappor av furu upp till orgelläktaren. En läktarunderbygg-

nad tillkom på 1960-talet som gav två rum. Det i öster används som **sakristia** och det i väster som samtalsrum. Rummen har små blyspröjsade fönster och dekormålade tak, troligen av Filip Månsson (1864–1933), en av sekelskiftets mest anlitade dekorationsmålare. I **sakristian** står ett altare av trä med kalkstensskiva mot den östra väggen.

In till kyrkorummet leder pardörrar som delvis är spröjsade och glasade. Brädgolvet har i mittgången en gråblå textilmatta. Väggarna är panelade och marmoreringsmålade i gråbrunt med fältindelningar. Även det ljusgrå taket är panelklätt och välvt i klöverbladsform med dekormålade tvärgående bjälkar.

Fyra fönster sitter på rummets långsidor. De är rundbågiga och träbågarna har blyspröjsade, tonade glas. Bänkarna står i öppna kvarter och är ådringsmålade i grågrönt. Gavlarna är dekorativt formade. Över varje bänkkvarter hänger tre kristallkronor. Mot den östra väggen, närmast koret står predikstolen av trä. Den är dekorativt målad i fält med **apostlarna** som motiv i grönt, dämpat blått och rödbrunt. Ljudtaket har samma färgsättning.

På motstående vägg leder en pardörr med fyllningar ut till ett vindfång. Bredvid dörren på

Exteriör från norr.

en sockel står en kopia av Thorvaldsens Kristus-skulptur, som var kyrkans första altarprydnad. Här står också dopfunten av trä med snidad dekor runt **cuppan** och ett dopfat av mässing. Intill står ett hjulförsett altare av ek. På väggarna hänger lampetter. Intill predikstolen står en flygel och en **kororgel**.

Koret ligger fyra blåmålade trappsteg högre än det övriga kyrkorummet. Golvet är av furu och de panelade väggarna är marmoreringsmålade ovanför en dekormålad bröstning. Taket är **tunnvälvt** och dekormålat i **kurbitsliknande** former i blått, brunt och rosa mot en grågrön grund. Över altaret sitter ett högt fönster med glasmålningar av Filip Månsson, som även gjort korets dekormålningar. Glasmålningen skänktes av Ringströms glasmästeri. I öst och väst sitter små runda fönster.

Altaret är gjort av trä med snidad dekor i form av änglahuvuden och på framsidan ett målat motiv. Skivan är av slipad kalksten. Altartavlan från 1960 är en triptyk med en målning av Erik Abrahamsson. Under den sitter en träre-

lif från 1944 av Olle Norberg. En **piscina** står på en marmoreringsmålade **kolonn** av trä och **ambon** är av smidesjärn. **Altarringen** av ådringsmålat trä i grågrönt har stoppat knäfall av röd sammet. Intill en dörr mot öster, som leder till den f d **sakristian**, står en cembalo.

Kyrkorummets takvälvning fortsätter över orgelläktaren, som har furugolv i gradänger. Här står bänkar likt de övriga i kyrkan men gråmålade. Orgeln har en marmoreringsmålade träfasad i brungrått med **lisener**. Orgelverket från 1990 är tillverkat av Ålems Orgelverkstad och har 13 stämmor. Dörrar till läktarens trappor är samkomponerade med orgelfasaden och är prydda med gavelkrön och urnor av marmorerat trä. Lister och detaljer är målade i blått och rött. Läktarbarriären är fältindeldad och marmorerad likt orgelfasaden. Åttkantiga träkolonner bär upp läktaren vars undersida är dekormålad.

Den f d **sakristian** har linoleumgolv och väggar av gråmålad panel med brungrå **lisener**. Samma färg har dörrarna med fyllningar, de

Vapenhuset mot kyrkorummet.

Kyrkorummet mot **koret**.

rundbågiga dörröverstyckena och den väggfasta bänken.

Övriga inventarier

Allhelgonakyrkans första kalk kom från Helgalundskapellet, som fått den som gåva av Guldsmeds AB i Stockholm. Därutöver finns en uppsättning nattvardssilver från 1955 och en kalk gjord 1963. Den senare är formgiven av konstnären Bertil Berggren som även gjort brudkronan i silver. De flesta textilerna är från 1900-talets första hälft. 1931 köpte Allhelgonakyrkan den kyrkklocka som Sophiahemmet tidigare lånat kyrkan. En andra, nygjuten klocka invigdes samma år.

KULTURHISTORISK KARAKTERISTIK

Allhelgonakyrkans enkla utförande speglar dess tillkomsthistoria genom insamlingar under 1900-talets första år, genomförda av Sällskapet för främjandet av kyrklig själavård i Stockholm.

Småskaligheten i kyrkobyggnaden och den kringliggande bebyggelsen ger ett intryck av landsortskyrka och småstad, trots närheten till flera av storstadens genomfartsgator, Ringvägen och Götgatan. Kyrkans medvetet historiserande formspråk var inte ovanligt vid denna tid.

Karakteristiskt för exteriören är fasadens tjärade panel med strävpelare och de genomlisener och dörröverstyckena markerade entrépartierna. Interiören präglas av de marmorerings- och dekormålade väggarna och taken, utförda av en av landets främsta dekormålare Filip Månsson, också i en medvetet ålderdomlig stil. Kyrkorummets små proportioner, enkla utformning och varma och enhetliga färgsättning ger en intim karaktär. De ursprungliga bänkarnas anspråkslösa form och den speciella orgelfasadens färger bidrar till att ge rummet denna prägel. De sekundära inventarierna, såsom det flyttbara altaret, kororgeln och de lösa stolarna är inte anpassade till rummets ursprungliga material, färger eller former.

Orgelläktaren.

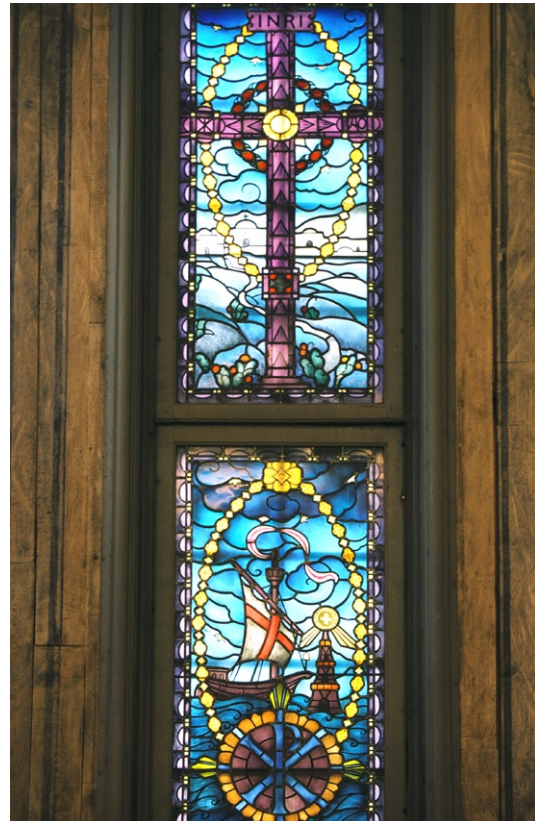
Orgeln.

Detalj av altaret och altartavlan.
Predella © OLLE NORBERG/BJUS 2008

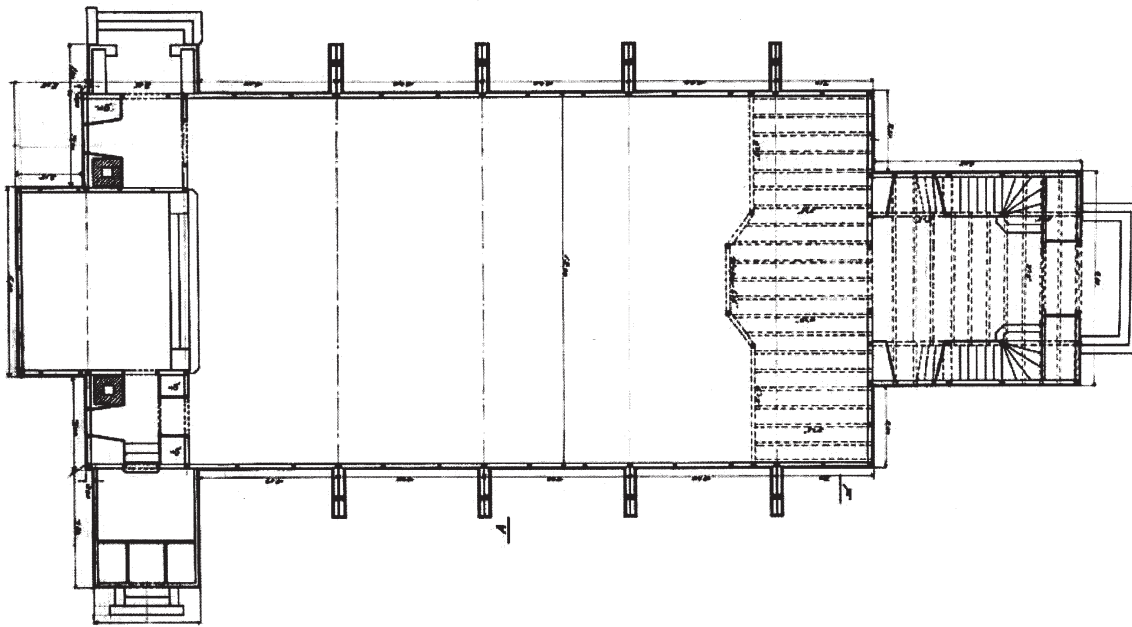
Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- fasadens tjärbehandling och entrépartiernas snickerier
- interiörens klöverbladsformade tak
- interiörens vägg- och takmåleri
- fast ursprunglig inredning såsom bänkar och orgelfasad.

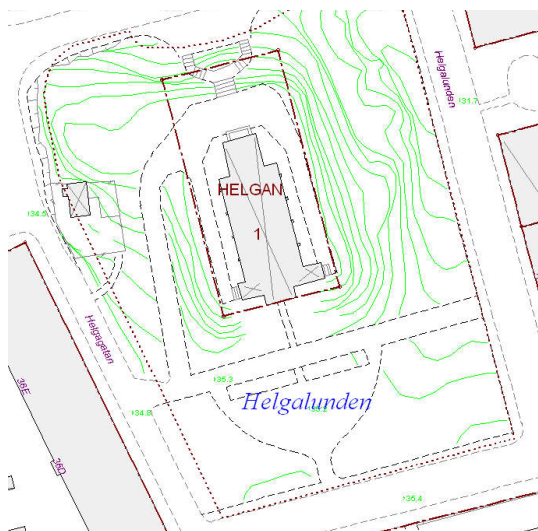

Detalj av korfönstret med glasmålningar.

ORIENTERINGSPLANER

Utsnitt ur Stockholms stadsbyggnadskontors baskarta 2007.

Ur Vård- och underhållsplan för Allhelgonakyrkan, Ove Hidemark arkitektkontor AB, 2004.

KRONOLOGI

År	Händelse	Källa
1918	Kyrkan uppförs.	ATA
1927	Nytt bjälklag och nytt golv p g a svampangrepp.	dito
1931	Den nygjutna storklockan invigs.	Friedner 1968
1937	Tornspirans furuspån byts mot kopparplåt.	ATA
1944	En relief av trä sätts upp under altartavlan, framställd av Olle Norberg.	Friedner 1968
1948	Taket repareras.	dito
1958	Kyrkan överlämnas som gåva till Föreningen Allhelgonakyrkans vänner.	dito
1960	Rötskador under kyrkan åtgärdas.	dito
1961	Invändig renovering som innebär att taket målas ("lättades upp"), väggar och dekor tvättas, sakristia och brudkammare byggs under läktaren, golven slipas och plastbehandlas, bänkarna målas i en ljus färg, fönsterglasen byts till katedralglas invändigt och armerat glas utvändigt, kristallkronor placeras över bänkarna och ersätter svarta takkronor av järn över mittgången, predikstolen får ljudtak. Ett nytt altarskåp och altare installeras, det senare delvis bestående av detaljer från kyrkan.	ATA, Friedner 1968
1963	Altarets framsida pryds av en målning av Marianne Nordström.	Friedner 1968
1967	Ny altarring anskaffas.	dito
1977	Kyrkan överlämnas som gåva till Katarina församling.	dito
1988	Tilläggsisolering och byte av panelen till ny lik den tidigare.	ATA
1989	Församlingssal byggs i källarplanet.	Enligt uppgift från församlingen.
1990	Ny orgel tillverkad av Ålems orgelverkstad AB, Skålleryd.	dito
2005	Exteriörens fönster och dörrar målas.	SSM

KÄLLFÖRTECKNING

ATA Antikvarisk-topografiska arkivet
Bebyggelseregistret, Riksantikvarieämbetet
SSM Stockholms stadsmuseums arkiv

Friedner, G, *Allhelgonakyrkan*, Stockholm,
1918-1968, (Stockholm) 1968

Nilsson, C, *Kyrkguiden. Vägledning till kyrkorna i Stockholms stift*, Stockholm 2001